

דף פרפראות כי תצא

לרפואה שלימה: ר' משה בן נעמי הי"ו

לעילוי נשמת: יצחק מאיר בן צביה ז"ל | מאיר בן שולמית ז"ל | פיליפ בן עזיזה פולט ז"ל

להצלחת: יעקב בן אורה הי"ו - אושרית בת חנה תחי' | דוד בן אורה הי"ו - מוריה בת מיכל תחי'

"כי תצא למלחמה על איבך" (כ"א - י')

במלחמת הרשות הכתוב מדבר. (רש"י) כותב ה"חובת הלבבות", אין בהתנהגותנו דבר רשות, אלא או מצוה או עבירה, וכל תחבולות היצר הם לפתות את האדם שזה ענין של רשות, שאם יאמר לו שזו עבירה לא ישמע לו, ולכן כל מלחמה על היצר על דבר רשות - במלחמת הרשות הכתוב מדבר.

"כי תצא למלחמה על איבך" (כ"א - י')

שואל בספר "זכרון ישראל", מדוע לא נאמר "כי תלחם" אלא "כי תצא למלחמה"? ומתרץ, במלחמות ישראל, כשכבשו את הארץ, לא נלחמו! כלי הנשק היה שופר, הקיפו את יריחו, תקעו בשופר והחומה נפלה ואיתה העיר. כלומר, עם ישראל רק יוצא למלחמה, אבל מי עושה את המלחמה? ה' איש מלחמה. וכך אומר דוד לשאול המלך כשהלך להילחם בגליית הפלישתים "עבדך ילך ונלחם עם גליית הפלישתים הזוה", לכאורה היה צ"ל כתוב "עבדך ילחם"? אלא, הכוונה היא שדוד ילך, ואילו הקב"ה ילחם. לפי זה "כי תצא למלחמה על איבך", אתה רק יוצא, ואילו הקב"ה הוא שיתן את האויבים בידך, "ה' איש מלחמה ה' שמו".

"כי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלקיך בידך" (כ"א - י')

שואל האדמו"ר מסוכוטשוב, מדוע בפרשתנו מיד אחרי "כי תצא למלחמה" באה ההבטחה "ונתנו ה' אלקיך בידך", ואילו בפרשת בהעלותך (במדבר י' - ט') כתוב "כי תבואו מלחמה בארצכם וכו' והרעותם בחוצרות ונזכרתם" ואז "ונושעתם מאויבכם"? ועוד קשה, מדוע כאן נאמר בלשון יחיד ושם בלשון רבים? ומתרץ, קושיה אחת מתורצת בשניה, מה שנאמר כאן בלשון יחיד, היינו "כי תצא" כאיש אחד בלב אחד, באחדות ורעות, אז "ונתנו ה' אלקיך בידך", וכמו שנאמר במדרש (ויק"ר כ"ו) דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, ועל שלא היתה ביניהם מחלוקת, היו יוצאין למלחמה ומנצחין, אבל "כי תבואו מלחמה בארצכם", תהיו מפולגים לפי כיתות ועדות, בדעות שונות, אז תצטרכו לרחמים גדולים.

"ולקחת לך לאשה" (כ"א - י"א)

לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. (רש"י) שואל ר' העשיל, לכאורה המילה "לא" ו"אלא" נראות כאן מיותרות, הרי די היה לומר בקיצור: "דברה תורה כנגד יצר הרע"? ומתרץ, הגמ' ביבמות (ס"ג.) מונה כמה מעלות טובות באשה, יש ביניהן "שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא" על "אשת יפת תואר" נאמר, שסופה שיצא ממנה "בן סורר ומורה", וממילא אין לומר עליה את השבח "שהן מגדלות את בנינו", ולא נשאר בה אלא השבח של "ומצילות אותנו מן החטא" בלבד, וכך אפוא משמעותם של הדברים, "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע", אשת יפת תואר מועילה רק כנגד יצר הרע, היא מצילה מן החטא, ואילו לכך "שהן מגדלות את בנינו", שיהיו יוצאים ממנה בנים טובים, לכך אין לצפות.

"ולקחת לך לאשה" (כ"א - י"א)

לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. (רש"י) יש פעמים שהרופא מתיר לחולה לאכול דברים שאסור לו לאכול, ומדוע? החולה "מנדנד" לרופא שאולי? ולמה? ואולי אפשר קצת. אומר הרופא, תאכל ותראה את הנזק שיקרה לך, ואז לאחר שאכל, יבין מדוע הרופא אסר עליו. אומר המגיד מדובנא, כך הוא גם במצוות התורה, היצר הרע מסית את האדם, שהתורה מונעת מהאדם דברים טובים ומועילים וערבים לגוף, ולכן התירה לו התורה לאדם פעם אחת דבר שנפשו מתאוה לה ביותר, והשתלשלות הדברים, "סופה להיות שנואה", סופו להיוולד ממנה בן סורר ומורה. מזה אנו למדים, שכל האיסורים וציוויי התורה, הם לתועלת האדם ולטובתו.

"והיה אם לא חפצת בה" (כ"א - י"ד)

הכתוב מפשרך שסופך לשנאותה. (רש"י) שואל ה"שפתי חכמים", היכן מרומז בפסוק שסופו לשנאותה? ותירץ, לומדים מלשון הפסוק "והיה אם" שמשמעו לשון ודאי. בספר "זכרון שמואל" לר' ישראל קסלר מתרץ, ע"פ מש"כ ה"בית שמואל" (הלכות כתובות סימן ס"ו סעיף ב') בשם הלבוש, שבכתובה כותבים את התאריך ל"חודש" ולא כותבים "ירח", והטעם כדי שלא לפתוח פה לשטן, כי הלשון "ירח" מוזכר אצל גירושין - "גרש ירחים", ובקידושין מוזכר הלשון "חדש" - "כי יקח איש אשה חדשה". אך לפי"ז קשה, הרי בקידושין כתוב "ולקחת לך לאשה", היינו קידושין, ולמה כתוב אח"כ "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים", היה צריך להיות כתוב חודש ימים? אלא, התורה עצמה בלשונה מבשרת לך שסופך לשנאותה ולגרש אותה, ולכן כתוב "ירח ימים", כמו בגירושין, שהקב"ה לא רוצה בכלל שתיקח אותה.

"והיה אם לא חפצת בה" (כ"א - י"ד)

לכאורה היה צריך להיות כתוב "אם לא תחפוץ בה" בלשון עתיד, כשם שנאמר בתחילה "וחשקת בה"? והתירוץ, ההבדל בין "חשק" ובין "חפץ" הוא זה, ש"חשק" פירושו: התלקחות רגעית של התאוה, של הרגש, ואילו "חפץ" פירושו: רצון המבוסס על השכל ושיקול הדעת. לכן אמרה התורה שלאחר שתיקח אותה ותשקט את חשקך הרגעי, או אז יתברר לך כי מלכתחילה לא היה לך כל "חפץ" אליה כי אם רק "חשק" בלבד.

"כי תהיינה לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנאה וכו' והיה הבן הבור לשניאה" (כ"א - ט"ו)

בספר "אלף המגן" על התורה לר' בי אליעזר פאפו, מבאר פסוק זה על פי הרמז. ישנם שני סוגי מצוות, יש מצוות שאנו נהנים לעשות אותם, לאכול חמין בשבת, ולענג את השבת בשאר דברים. לעומת זאת, יש מצוות שקשה לקיים אותם, כמו צום ושאר דברים שיש בהם עינוי נפש. אומר הקב"ה, "כי תהיינה לאיש שתי נשים", מלשון "נושה", היינו שתי חובות. אחת אהובה, מצוות שנעים ונח לקיים, והאחת שנאה, שיש בה עינוי נפש. דע לך, שעל שני הסוגים יש שכר בעולם הבא, אבל וודאי שיש יותר שכר על מצוות שיש בהם מסירות נפש ואנחנו מקיימים אותם לשם שמים, ולכן "והיה הבן הבכר לשניאה".

"והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו" (כ"א - ט"ז)

כתוב במדרש (פתיחתא דרות רבתי אות ז') כל מקום שכתוב "והיה הרי הוא לשון שמחה", ואם כן, צריך להבין איזו שמחה יש בזה שאדם מת ומנחיל לבניו את נכסיו? עונה על כך בספר "על התורה", שמחה גדולה היא לאדם, כשזוכה להנחיל ולהוריש לבניו "את אשר יהיה לו", מה שהתורה מעידה שהם נכסים כשרים נקיים מחשש גזל וכו', ושרכש בזעת אפיים, ביושר, בצדק ובהגינות.

"לתת לו פי שנים" (כ"א - י"ז)

הטעם שהבכור נוטל פי שנים, כותב ה"חזקוני" (פרשת במדבר), כיון שמעיקר הדין היה צריך להיות העבודה בביהמ"ק ע"י הבכורות, וכן גם יהיה לעתיד לבוא, וכדי שהבכור יהיה פנוי לעבודה בביהמ"ק, ציוה ה' לתת לו פי שנים, שלא יהיה לו דאגות של פרנסה, וכמו שהתורה ציותה לתת לכהן וללוי, תרומות ומעשרות, כדי שיהא ליבם פנוי לעבודה בביהמ"ק.

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (כ"א - י"ח)

התורה קוראת לאביו של הבן סורר ומורה "איש", לשון חשיבות, וכמו שרש"י כותב (במדבר י"ג - י"ג) "כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות", מדוע קוראים לו בלשון של חשיבות? מבאר בספר "מלוא העומר", טבע האדם לחפות על מעשה בנו, וגם כאשר בנו עושה מעשים רעים, הוא תמיד יראה בזה "קרן אור", וכאן, אב שלא נוטה מדרך האמת, ורואה היכן עלולה להגיע ולהוביל התנהגותו הקלוקלת של בנו, ולא עוד, אלא עומד בניסיון הגדול למסור את בנו לבית דין כדי שידונוהו בדין סורר ומורה. אדם כזה ראוי לתואר "איש".

"איננו שומע בקול אביו ובקול אמו" (כ"א - י"ח)

כשהורים אינם משתווים בדעותיהם, ואין ביניהם שלום בית, אומר הסטייפלר, לא אשמת הבן היא שיהיה ל"בן סורר ומורה", אין לצפות שמבית כזה יצאו בנים טובים יותר, ולכן צריך שיהיו ההורים שווים בדעתם לגבי דרך חינוכם של הבנים, אבל שעה שכל אחד מושך את הבן לצד אחר, האבא דורש שיהיה יהודי! והאמא דורשת שיהיה אדם! האב תובע יותר ויותר קודש, והאם יותר חולין (או ההיפך), אין זאת אשמת הבן אם בסופו של דבר הוא נעשה בן סורר ומורה, ההורים אשמים בכך.

"אינו שומע בקול אביו ובקול אמו" (כ"א - י"ח)

יש להעיר על לשון הפסוק מדוע כתוב "אינו" ולא כתוב "אינו שומע", מבאר ה"אור החיים", יש הבדל בסוגי השמיעות, הריקבון בן סורר ומורה הוא כל כך גדול, שאינו שומע כלל, כי יצר הרע יושב אצלו כבר על פתחי הלב, וכמו שהגמ' בברכות (ס"א). אומרת, שאחרי שאדם ממליך עליו את היצר הרע נשללת ממנו הידיעה והשמיעה ממה שמדברים אליו, הוא כבר משולל מערך השמיעה, עד שדברי תוכחה אינם מגיעים כלל לליבו, כי יצרו יושב על פתחי הלב ומונע כניסתם של מוסר ההורים.

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (כ"א - י"ח)

חז"ל גדרו את הדין של "בן סורר ומורה" בתנאים וביוצאים מן הכלל רבים כל כך, שלמעשה דין זה רחוק מן המציאות ביותר. ופרשה זו נכתבה כדי לקבל שכר על עצם כתיבתה ולימודה. ה"בן איש חי" מביא את הזוהר הקדוש (פרשת בלק), בשעה שאמר הקב"ה למשה רבנו ע"ה לכתוב פרשת בן סורר ומורה, אמר לו משה: הנח זאת, וכי אבא יבוא ויקח את בנו ויביאהו לבית הדין כדי שיהרגוהו? אמר לו: כתוב "וקבל על זה שכר".

ממשיך הזוהר ואומר, לפי הדרש "כי יהיה לאיש" זה הקב"ה, שנאמר "ה' איש מלחמה", "בן" זה עם ישראל, "סורר ומורה", שחטאו ישראל, כמו שכתוב (הושע ד' - ט"ז) "כי כפרה סרה סרר ישראל", "אינו שומע בקול אביו" זה הקב"ה, "ובקול אמו" אלו חכמי ישראל. מכאן שהפרשה נכתבה כדי שעם ישראל ידרשו אותה ויחזרו בתשובה, כי "וכל ישראל ישמעו ויראו", ואז משה רבנו יקבל שכר על כך. וזה מה שנאמר "דרש וקבל שכר", אתה תכתוב, הם יחזרו בתשובה ואתה תקבל שכר.

"זולל וסובא" (כ"א - כ')

בן סורר ומורה אינו חייב, עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין. וכו' ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב. (רש"י) יש להבין, וכי גניבה פעוטה וזלילה וסביאה הן ערובה להידרדרות חסרת מעצור? רבנו אברהם אבן עזרא זצ"ל עונה על כך, ותשובתו נוקבת ומעוררת לחשבון נפש. וזו לשונו: "והנה זה (הנער) הוא כמו אפיקורוס (כופר בעקר), כי לא יבקש חיי העולם הזה כי אם (כדי) להתענג בכל מיני מאכל ומשתה". אדם שאין לו בעולמו אלא סיפוק תאוותיו, שבראש מעיניו מילוי תענוגיו, אין לו תקוה! אין ספק שיהיה בעתיד לסטים מזוין ויבוא לידי רציחה! האדם צריך לדעת שיש תכלית ומטרה בעולם, שיש תכנים רוחניים, יש תורה ומצוות, יש חיים לאחר המוות, וצריך להתכונן לקראתם. שיש דין ויש דיין. או אז יש מעצור לתאוותיו יש סייג לרצונותיו, יש בלם למעשיו. אבל אם חיינו סובבים סביב עצמו ותשוקותיו, הריהו סכנה לעצמו ולחברה!

"לא תראה את שור אחיך או את שיו נידחים והתעלמת מהם" (כ"ב - א')

הגמ' בבבא מציעא (ל'). אומרת, "והתעלמת" "לא תוכל להתעלם", פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם. בספר "מאורן של ישראל" מסופר: פעם הזדמן רבי עקיבא איגר לעיירה שגר שם יהודי אחד מקרוביו. רצה רעק"א ללכת לבקרו, אך בני המקום שהכירו את האיש כאדם פשוט, לא היתה דעתם נוחה שגאון הדור יבוא לבקרו, בטענה שאינה לפי כבודו.

אמר להם ר' עקיבא איגר, פעמיים מזהירה התורה "לא תוכל להתעלם", א'. במצוות השבת אבידה, והשניה, "ומבשרך אל תתעלם", אך יש הבדל ביניהם, במצוות השבת אבידה דרשו חז"ל "פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינה לפי כבודו", אבל לגבי "ומבשרך אל תתעלם", שם לא מצינו בחז"ל פטור זה. מכאן, שאין הבדל בין אם הוא לפי כבודך ובין אם הוא אינה לפי כבודך.

אל תזרוק את המצוה

שח הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל: שמעתי מהרה"ח ר' חיים מרדכי צאלער ז"ל האדמו"ר רבי יששכר דוב מבעלזא שבת באיזה מקום, והקימו שם אוהל גדול שיקלוט את כל המתפללים. ובאמצע השבת מצא חסיד אחד 'גארטל' באוהל התפילה, והכריז "מי שנאבד לו 'גארטל' ויתן בו סימנים יקבלנו חזרה", בשמוע המאבד את הכרזתו כשעמד בצד השני של האוהל, צעק לו מיד שהוא המאבד, ואלו הם סימניו.

בדק המוצא בסימנים וכבר רצה לזרוק את החגורה להחזירה לבעליה, ואז נכנס האדמו"ר מהרי"ד זי"ע וראה את מה שברצונו לעשות, ותיכף העירו על כך ואמר לו: מצוה חשובה של השבת אבידה הגיעה לידך, מצוה שיכול אדם לחיות מאה ועשרים שנה ולא יזכה לקיימה, מצוה כזו אתה רוצה לזרוק!! אל תעשה כן, אלא תאמר בעת שתקיים את המצוה: 'לשם כל ישראל', ותכוון לזכות גם לאותם היהודים שאין בידם את הזכות לקיים מצות השבת אבידה.

למענך אלוקים חיים

לקח מוסרי נפלא למד רבי אייזיק שר זצוק"ל. מפרשה זו. הנה בן סורר ומורה מצינו שהאב והאם גם יחד בגודל רחמיהם על בנם יקירם, תופסים בו ומביאים אותו למשפט ולסקילה, בידיעה ברורה שמוטב ימות זכאי ואל ימות חייב. ואם כך היא מי דתו ועונשו של מי שאינו שומע בקול הוריו, אם כן איך נוכל להצדיק ולזכות את עצמנו כשאנו רואים בעצמנו שהננו סוררים לא רק להורים ומורים כי אם גם לעצמנו, ובמיוחד לבוראנו, אין אנו שומעים מה ששכלנו הישר מיעצנו לטובה איך להיות ולהתנהג, אלא זוללים וסובאים, היש לך בן סורר ומורה שכזה? והנה ביום הדין כל אחד עומד בתפילה לפני אביו שבשמים ומבקש ממנו "אל תבוא במשפט עמנו" רק "רחמינו כרחם אב על בנים". ולפיכך אנו צריכים לפעול בעצמנו לא להיות כמו אותו בן סורר ומורה שיגרום לאבינו אב הרחמן לומר - מוטב ימותו זכאים ולא ימותו חייבים, וישמעו הכל וייראו מהי התוצאה של "וייסרו אותו ולא ישמע אליהם", שהרי אנו גונבים משל אבינו לקנות בשר ויין, נוטלים שפע שניתן לנו כדי להתעלות ברחניות ומשווים אותו להנאת העוה"ז, יש לנו לעצור בתהליך זה ולירא את ה' ואז נוכל לבקש חיים טובים ומאושרים חיים "למענך אלוקים חיים".

ימין ושמאל

"שלח תשלח את האם וכו' למען ייטב לך והארכת ימים" (כ"ב - ז') - זו אחת מהמצוות ששכרה בצידה, בדומה לכיבוד הורים. ובנוסף, גם במצוות מעשרות דרשו חז"ל מתן שכרה בצדה מהפסוק "עשר תעשר", עשר בשביל שתתעשר. דרש ה' חתם סופר, בשתי המצוות הציווי הוא בלשון כפולה "שלח תשלח" ו"עשר תעשר", ובשני הציויים ישנה האות ש' כפולה, אלא שבפסוק "שלח תשלח" השין היא ימנית, וב"עשר תעשר" השין היא שמאלית, רמז לדבר מהפסוק "אורך ימים בימינה" במצוות שילוח הקן, "בשמאלה עושר וכבוד" במעשרות.

שם טוב

סיפר רבי יצחק זילברשטיין שליט"א מעשה שאירע פעם בבני ברק, כשילד מצא מעות מפוזרות, עליהן נאמר בגמרא ש"הרי אלו שלו" ונתברר שהכסף נפל מרבי חיים קניבסקי זצ"ל. בא הילד להשיבן ורבי חיים סירב לקבלן כי טען שכבר נתייאש מהמעות, וקטן לאו בר מחילה הוא. ואולם אביו רבי יעקב ישראל קניבסקי הסטייפלער זצ"ל אמר לבנו כי הילד הקטן ירוויח בכך שיחזיר לו את המעות, כי המעשה יתפרסם וייצא עליו שם טוב. או אז הסכים רבי חיים לקבל מהילד את הכסף.

נקודה למחשבה

הרבי מקוצק מבאר, יסוד גדול בחינוך, נאמר על בן סורר ומורה שנענש "על שם סופו" הכוונה, סוף שם התואר שלו "בן סורר ומורה", שניידן על ה"מורה", שלא די שהוא סורר, אלא גם "מורה לאחרים" ללכת בדרכיו, וגדל המחטיאו יותר מההורגו, ולכן עונשו כל כך חמור, כי כל זמן שהוא עצמו "רקוב", אפשר עוד לחכות, אבל כשהוא מתחיל להיות "מורה לאחרים", אין זמן לחכות ועונשו צריך להגיע מיד ולאלתר.

רעיון מהפרשה

מאד נחמד לחשוב על עצמנו כאנשים שמתגברים על יצרים, אך בשעת מעשה זה לא תמיד עובד. איך בכל זאת נצליח? בתכנון מוקדם. מי שמתעסק בערכים ובמוסר גם בזמנים רגילים יהיה לו יותר קל להתגבר בשעת הפיתוי. פרשתנו מלמדת אותנו שיש זמנים שלא ניתן להתכונן אליהם כראוי כמו זמן מלחמה. מה נעשה שם? גם שם צריך להתגבר, אבל אם בכל זאת נכשלנו, כדאי לנו להוציא לעצמנו את הנשמה ולמעט את החשק, זה אולי יעזור לפעם הבאה..

אקטואליה בפרשה

יש משהו יפה בהשבת אבידה. אבל לפעמים, כמה שזה יפה ככה זה קשה. אתה לוקח אחריות על חפץ, צריך לשמר אותו ולך תמצא את בעליו. אז למה בכל זאת? פרשתנו מסבירה לנו שזה מגיע מהאיסור להתעלם. לא יתכן שהחבר שלך במצוקה ואתה מתעלם. גם אם זה דורש ממך מאמץ וזה בא על חשבון דברים אחרים. איסור ההתעלמות מהזולת ואפילו מצרכיו הקטנים הוא התשתית לחברה אנושית מתוקנת.

הפתגם: לכל דבר יש את הזמן שלו, אבל לכל זמן יש את ההזדמנות שלו!!

~ שבת שלום ומבורך ~

ניתן להשיג את העלון באתר "לדעת נט".

לשותפות בהפצת וחזקת העלון - DAF126123@GMAIL.COM